

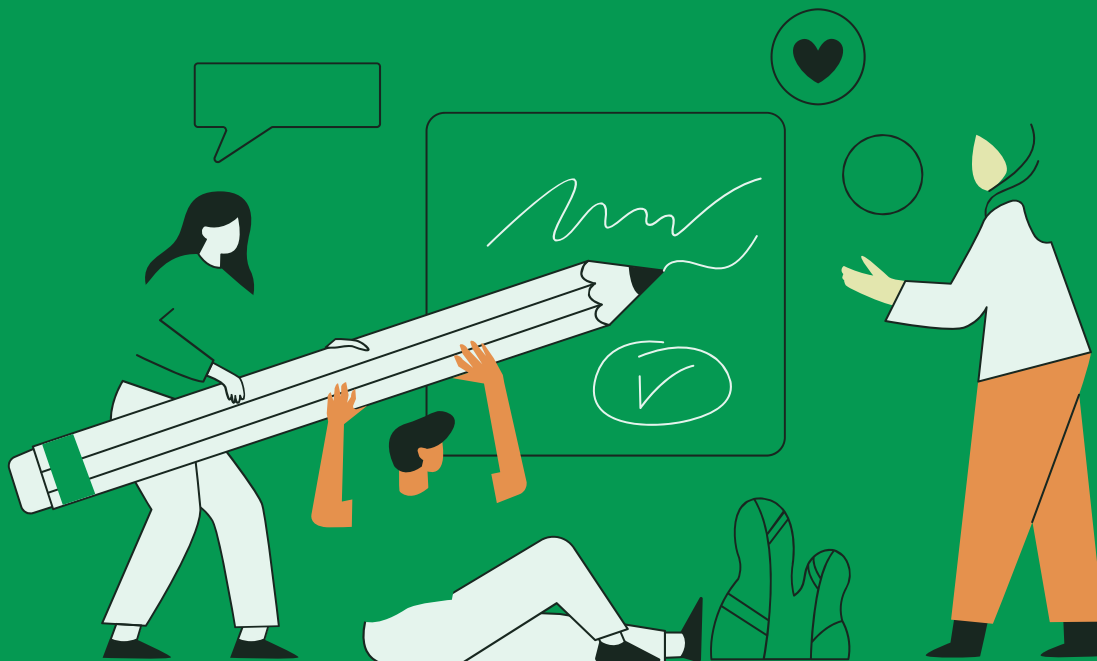

Kézikönyv fenntartható vállalkozások alapításához

1. Modul: Finanszírozás

Kézikönyv fenntartható vállalkozások alapításához.
Készült a Young GREENTrepreneurs projekt keretében.

Projektazonosító: 2021-1-HU01-KA220-YOU-000029114
Erasmus+ Program

 Co-funded by
the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

 CTRIA

 RAZVOJNI CENTER
SICR SLOVENIJE

 Defoin

 KIK
STARTUP

 OPRA

 CSRF
Közvetlen
Közvetlen
Pályázat

 lyit

Tartalomjegyzék

1. lecke	Fenntartható fejlődés és körforgásos gazdaság	Emlékeztető a fenntartható fejlődés fogalmáról és annak hatásairól a körforgásos gazdaságban a zöld vállalkozás ösztönzése érdekében.
2. lecke	Fenntartható vállalkozás	A fenntartható vállalkozás mint fogalom és annak jellemzői, a vállalat hatásának értékelésére szolgáló meglévő nyilvános és magán eszközeik. Jó gyakorlatok.
3. lecke	Vállalattípusok	Ebben a részben megismerkedünk a létező különböző vállalattípusokkal és a zöld üzleti stratégiák szerepével a versenyelőny fenntartásában.
4. lecke	Európai szintű engedélyezés és szabályozás	Elmélyedünk a termékcímkézésben, a környezeti hatásvizsgálatban és a tanúsítási eljárásokban.
5. lecke	A zöld vállalkozások finanszírozása	Megismerjük a finanszírozás különböző módjait.

Bevezetés

Üdvözlünk képzési anyag első moduljában, amely arról szól, hogyan hozz létre és indíts el egy zöld vállalkozást. A következő leckékben végigjárjuk a vállalkozásalapításhoz vezető utat, a fenntartható fejlődés általános fogalmától kezdve a különböző finanszírozási típusokig. Reméljük, hogy a finanszírozási szakasz minden egyes szempontja hasznos lesz számodra, így belevághatsz saját fenntartható üzleti ötleted megvalósításába.

1. lecke: Fenntartható fejlődés és körforgásos gazdaság

Ha ez első, az üzleti ötletek megvalósítására vonatkozó tananyag leckéit átnézted, valószínűleg most tovább szeretnél lépni saját vállalkozásod megalapításával. Ehhez adunk neked támpontokat.

A fenntarthatóság és a körforgásos gazdaság fogalma sokszor zavaros és nehezen kezelhető. Sokszor merülnek fel olyan kérdések, mint például: Mit jelent a fenntarthatóság és a körforgásos gazdaság, milyen előnyökkel járhat számunkra, és hogyan hat a környezetre és a gazdaságunkra?

E kételyek tisztázása és az egyértelmű fogalommeghatározások érdekében az Európai Unió definiálta ezeket a fogalmakat. Nézd meg az alábbi videót, mely tartalmazza ezeket a fogalmakat:

Link a videóhoz: [Repair, re-use and recycle!](#) (Javítás, újrahasználat és újrahasznosítás)

A videó megtekintése után az alábbiakban felsoroljuk az Európai Unió Parlamentje által kidolgozott legfontosabb ötleteket (2018):

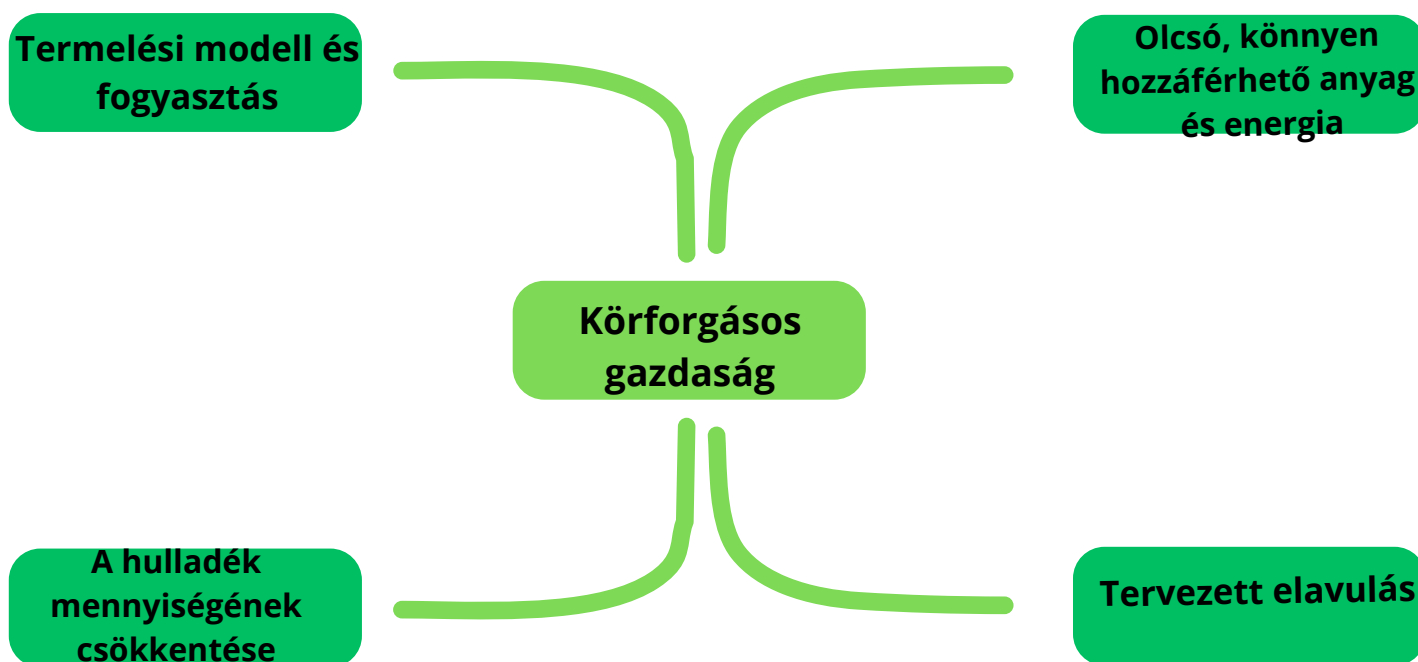

- ✓ A körforgásos gazdaság a termelés és a fogyasztás olyan modellje, amely a meglévő anyagok és termékek megosztását, bérbeadását, újrafelhasználását, javítását, felújítását és újrahasznosítását foglalja magában, ameddig csak lehetséges. Így a termékek életciklusa meghosszabbodik.
- ✓ A tendencia az, hogy a termékek felhasználása korlátozott, a körforgásos gazdasággal pedig azt érzük el, hogy a részekre bontott termékek újra beilleszthetők a gazdaságba, új tárgyak létrehozása révén.

- ✓ Ez szakítást jelent a hagyományos lineáris gazdasági modellel, amely a "vegyél-készíts-fogyassz-dobd el" mintán alapul. A lineáris gazdasági modell az olcsó és könnyen hozzáférhető anyagok és energia nagy mennyiségén alapul.
- ✓ Ennek a modellnek része a tervezett elavulás is, amikor egy terméket úgy terveznek, hogy korlátozott élettartamú legyen, hogy a fogyasztókat arra ösztönözzék, hogy újra megvásárolják. Az Európai Parlament intézkedéseket sürgetett e gyakorlat kezelésére.

Hogy könnyebbé és érthetőbbé tegyük mindezt számodra, a kérdés megválaszolására a következő ábrát (1. ábra) készítettük el: Mi a körforgásos gazdaság? Négy alapvető szempontot szemléltet, amelyek a következők: termelés, csökkentés, a modell, és a hozzáférhetőség:

1. ábra

1. ábra: saját szerkesztés
Forrás: Európai Parlament

Nemcsak az Európai Unió feladata volt a körforgásos gazdaságot meghatározó kritériumok felállítása, hanem a tudományos világ is részt vett számos kutatási projektben, és olyan szempontokat állapított meg, amelyeket az alábbiakban megosztunk.

Például Pearce és Turner (1989) az elsők között hivatkozott a körforgásos gazdaság gondolatára a Természeti erőforrások és a környezet gazdaságtana című könyvében, amelynek egy teljes fejezetét a körforgásos gazdaságnak szentelte (Cerdá & Khailova, 2016).

"A körforgásos gazdaság eleve helyreállító és regeneráló jellegű, és célja, hogy a termékek, alkatrészek és anyagok mindig a legmagasabb felhasználási szinten maradjanak"

(12. o.)

Megállapítást nyert tehát, hogy a körforgásos gazdaság egy folyamatos fejlődési ciklus, amelyet pozitívnak tekintenek, mivel megőrzi és növeli a természeti tőkét, miközben optimalizálja az erőforrás-hatékonyságot és minimalizálja a kockázatokat a megújuló anyagáramlások kezelésével.

A szerzők megállapítják, hogy a körforgásos gazdaságra való áttérés Európában a jelek szerint főként "alulról felfelé irányuló megközelítésből, azaz a civil társadalom, a nem kormányzati szervezetek, a környezetvédelmi szervezetek stb. révén" valósul meg. (p.18).

Ily módon a gazdasági szereplők általában véve környezetbarátabb termékeket követelnek, és ezzel egyidejűleg olyan szabályozások létrehozását igyekeznek előmozdítani, amelyek jobban megfelelnek az új környezeti szituációnak.

Miért kell átállnunk a körforgásos gazdaságra?

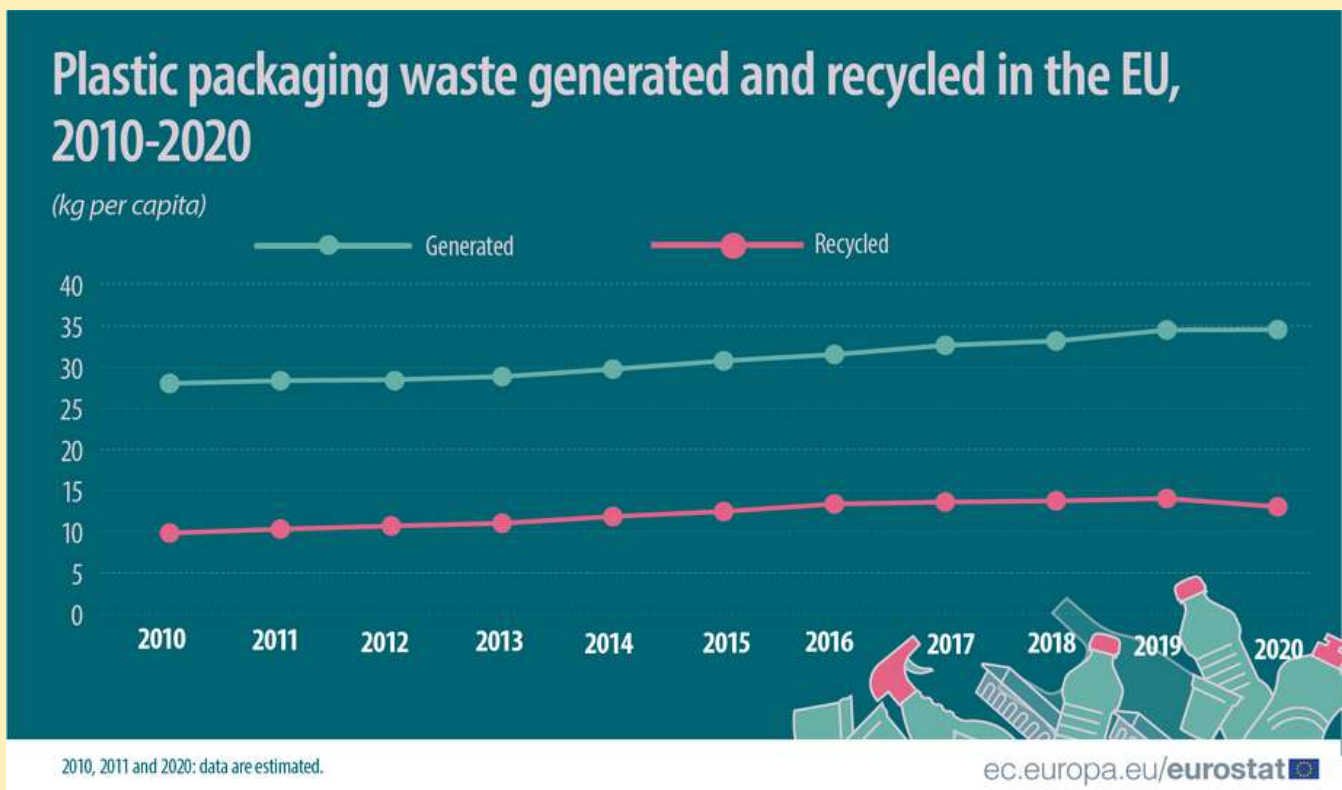
Az Európai Parlament kezdeményezésére a körforgásos gazdaság köré egy sor kedvezményt hoztak létre. Íme három olyan szempont, amelyet az Európai Unió fontosnak tart:

1. A környezet védelme:

Először is, a termékek újrafelhasználása és újrahasznosítása lassítaná a természeti erőforrások felhasználását, csökkentené a táj és az élőhelyek megváltoztatását, és segítene a biológiai sokféleség csökkenésének korlátozásában.

Ugyanakkor elősegíti az üvegházhatású gázok éves összkibocsátásának csökkentését. Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség szerint például "az EU-ban az ipari folyamatok és a termékhasználat az üvegházhatású gázok kibocsátásának 9,1%-áért felelős, míg a hulladékgyártás 3,32%-áért".

Ha már a kezdetektől fogva hatékonyabb és fenntarthatóbb termékeket tudunk létrehozni, akkor segíthetünk csökkenteni az energia-, erőforrás- és hulladékfogyasztást. Így derült ki, hogy a csomagolás még mindig nagy problémát jelent, amint azt a következő ábra is mutatja.

2. ábra

Forrás: Eurostat Statistics Explained

2. A nyersanyagfüggőség csökkentése:

A világ népessége növekszik, és ezzel együtt a nyersanyagok iránti kereslet is. A létfontosságú nyersanyagok kínálata azonban korlátozott. Az Eurostat adatai szerint az EU az általa felhasznált nyersanyagok mintegy felét importálja.

Ebben az értelemben "a nyersanyagok újrahasznosítása csökkenti az ellátással kapcsolatos kockázatokat, például az áringadozást, a rendelkezésre állást és az importfüggőséget". Ez különösen igaz az olyan kritikus nyersanyagokra, amelyek az olyan technológiákhoz szükségesek, mint az akkumulátorok és az elektromos motorok.

3. Munkahelyteremtés és pénzmegtakarítás:

A körforgásosabb gazdaság felé való elmozdulás növelheti a versenyképességet, ösztönözheti az innovációt, fellendítheti a gazdasági növekedést és munkahelyeket teremthet. Az új körforgásos gazdaságra vonatkozó cselekvési terv adatai szerint például csak az EU-ban 2030-ra közel 700 000 munkahelyet lehet teremteni.

Másrészt az anyagok és termékek újratervezése ösztönözné az innovációt a gazdaság különböző ágazataiban. Ezáltal a fogyasztók tartósabb és innovatívabb termékekhez juthatnának hozzá, ami hosszú távon pénzt takarítana meg számukra.

Európai Körforgásos Gazdasági Cselekvési Terv

Ez a terv része az európai Green Deal stratégiának, amelynek célja, hogy 2050-re elérje az éghajlatsemlegességet:

A nagy változás, amelyet az emberek és a társadalmak termékhasználatában és -fogyasztásában hoz, és amelynek nagy hatása az ökodizájra való összpontosítás lesz.

A termékek előállításának módjában bekövetkező átalakulás.

A körforgásos gazdaságból adódó lehetőségeknek egyszerűnek és könnyen megvalósíthatónak kelteniük.

2. lecke: Fenntartható vállalkozások

A cégalapítás és az üzleti elképzelés megszilárdítása felé vezető úton számos szempontot tisztázni kell, mielőtt fontolóra veszed egy zöld vállalkozás létrehozását.

Például a fenntartható gyakorlatok vállalati bevezetése végső soron költségcsökkentést eredményez. A zöld vállalkozások az anyag- és energiafogyasztás csökkentését helyezik előtérbe, ami megtakarításokat eredményez. Az elérhető megtakarítások mértéke a szervezet méretétől és ágazatától függ. A kis, alacsony energiafelhasználású szervezeteknél előfordulhat, hogy nem tapasztalnak jelentős költségváltozást. Ha azonban egy vállalat olyan beszállítókat választ, amelyek szintén zöld vállalatok, akkor közvetett módon pénzügyi szempontból is hasznot húzhat, mivel az energiaszámlák a vállalat inputköltségeinek 8-10 %-át teszik ki (Goodall, 2009, 5. o.).

Más vállalatokhoz képest a zöld vállalatoknak alacsonyabbak a tőkeköltségeik, ami megkönnyíti számukra a befektetők bevonását. A befektetések új típusa, a "társadalmilag felelős befektetés" vagy "etikus befektetés" néven ismert. "Emellett mintegy 40 nemzetközi bank fogadta el az Equator-elveket, hogy biztosítsa, hogy az általuk finanszírozott projekteket társadalmilag felelős módon fejlesztik ki, és azokba a környezetgazdálkodási gyakorlatot is beépítik" (Ambec és Lanoie, 2008, 54. o.).

Fontos megjegyezni, hogy a zöld vállalkozások nem minden környezetvédelmi döntése vezet költségcsökkentéshez. Egyes, a környezet védelme érdekében hozott döntések többletköltségekkel járhatnak. Például egy szélturbina telepítése a vállalat épületére vagy az, hogy a vásárlóknak újrahasznosított műanyag zacskókat adnak, nem feltétlenül javítja jelentősen a vállalat környezetvédelmi referenciáit, viszont növelheti a költségeket.

Továbbá nem minden, a vállalatok által hozott zöld intézkedés eredményezi a termelékenység növekedését. A szennyezéscsökkentő technológiák például csak a keletkező hulladék kezelésével foglalkoznak, és nem javítják a meglévő folyamatok hatékonyságát. A hatékony termeléshez a szervezeteknek környezetszennyezés-megelőzési technológiákat kell alkalmazniuk.

A vállalatoknak meg kell találniuk a megfelelő egyensúlyt a nyereségesség és a környezeti teljesítmény között. Egy szervezet környezeti teljesítménye és gazdasági teljesítménye között pozitív korreláció van.

- ✓ A jobb környezetvédelmi teljesítmény növelheti a jövedelembevételüket.
- ✓ A jobb környezetvédelmi teljesítmény csökkentheti az energia-, nyersanyag- és kockázatkezelési költségeket.

Mi az a B minősítés?

B minősítés, azaz olyan vállalatok, amelyeket a B Lab (egy nonprofit vállalat) ellenőriz, amely a gazdaság átalakítására törekszik a közösségek és a bolygó javára. Ezeknek a vállalatoknak a társadalmi és környezeti teljesítmény, az átláthatóság és az elszámoltathatóság magas szintű követelményeinek kell megfelelniük:

Láthatóság

Globális
mozgalom

Befogadás

A B minősítés
előnyei

Hálózat

Vonzás

Szociális és
munkaügyi

Környezetvédelmi

Kommunikáció

3. lecke: Vállalkozás típusok és induló vállalkozások

Már ismerjük azt a keretet, amelyben a környezetvédelem fontos szerepet kapott az Európai Unióban, és azt, hogy a gazdaságot mozgató vállalatok mennyire fontosak a fenntarthatóbb modellre való áttérés szempontjából. Vizsgáljuk meg, hogy milyen különböző típusú cégeket lehet létrehozni egy üzleti ötlet elindításához.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (2009) "A vállalkozások különböző típusai" című véleménye szerint a vállalkozások nagyon sokfélék, és különböző kritériumok alapján kerülnek meghatározásra, például: "méret, jogi struktúra, a finanszírozáshoz való hozzáférés formái, célok, a tőkének tulajdonított különböző politikai és gazdasági jogok, vagy maga a tőke összetétele, akár állami, akár magán, a vezetők kijelölése" (4. o.), európai, helyi és nemzeti szintű gazdasági jelentőségük, a foglalkoztatási arány, a csőd lehetősége, és még sok más szempont.

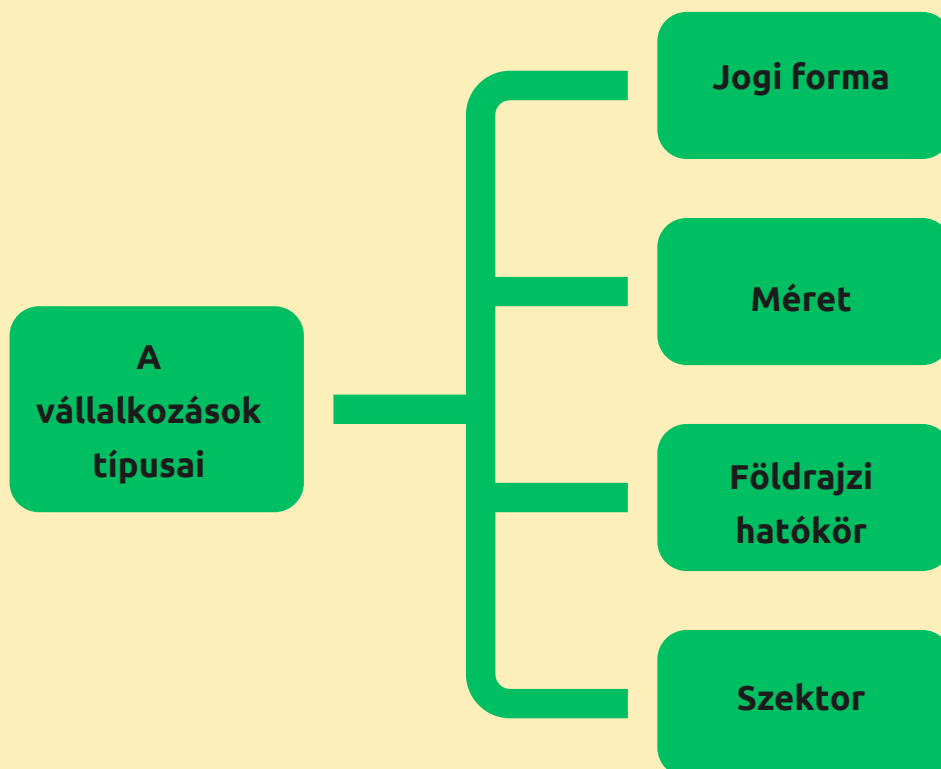
Az Európai Unióval, és különösen annak ipar- és vállalkozáspolitikájával összhangban az a célja, hogy jobb feltételeket teremtsen az üzleti környezetben a vállalkozói légkör előmozdítása, a munkahelyteremtés elősegítése, és ezzel egyidejűleg a kkv-k finanszírozáshoz és piacokhoz való hozzáféréseinek megkönnyítése érdekében.

Az Európai Bizottság által az Európai Unióról szóló adatlapokban közölt adatok szerint a kkv-k az összes uniós vállalat 99%-át teszik ki, és a teljes magánszektorban foglalkoztatottak kétharmadát adják.

- ✓ megerősíti ipari bázisát, és elősegíti az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra való átállást;
- ✓ az innováció előmozdítása, mint a növekedés új forrásainak megteremtésének eszköze;
- ✓ a kisvállalkozások megerősítése és a vállalkozói kultúra előmozdítása;
- ✓ az EU egészére kiterjedő árupiac biztosítása és az újberuházásokból származó előnyök maximalizálása.

Itt láthatod azt a négy szempontot, amit a vállalkozások kategorizálására használunk:

A vállalkozások típusai méretük és tulajdonosi szerkezetük szerint

A multinacionális vállalatok és a nagyvállalatok, amelyek "méretük miatt általában tőzsdén jegyzettek, megszilárdítják pozíciójukat a gazdasági rendszerek termelékenységére és versenyképessége terén, és ha pozitív eredményeket érnek el, akkor a foglalkoztatás magas szintjét is fenn tudják tartani". Ugyanakkor az ilyen típusú vállalatok "olyan versenystratégiákon alapulnak, amelyekben a kutatás, fejlesztés és technológiai innováció (K+F+I)" alapvető fontosságú a fejlődésükhöz (Cabra de Luna, 2009, 5. o.). 5. o.).

A KKV-k, a KKV-hálózatok, a mikrovállalkozások és az önfoglalkoztatók "általában tőzsdén nem jegyzett vállalkozások" (6. o.), de az utóbbi években technológiai szinten fontos változást jelentenek, mivel az európai gazdaság alapját képezik: "Az EU vállalkozásainak 99%-a KKV, és a foglalkoztatás 66%-át adják" (7. o.).

A társaságok közötti különbségek közé tartozik például, hogy a tulajdonviszonyoktól függően a társaságok lehetnek állami, vegyes, vagy akár magántulajdonban lévők is.

Tevékenységük a közérdekű szolgáltatások nyújtására összpontosít, mint például a tömegközlekedés, az energia, a szociális szolgáltatások, az egészségügy, az oktatás stb. (Cabra de Luna, 2009, 7. o.) Földrajzi elhelyezkedésüket tekintve lehetnek multinacionálisak, nemzeti vagy helyi szintűek.

Mi az a startup és mik a jellemzői?

“
Az induló vállalkozás olyan új vagy korai életszakaszban lévő vállalatnak felel meg, amely növekedési lehetőségeket kínál, és bizonyos termékeket és szolgáltatásokat elsősorban technológiák felhasználásával hoz forgalomba.
”

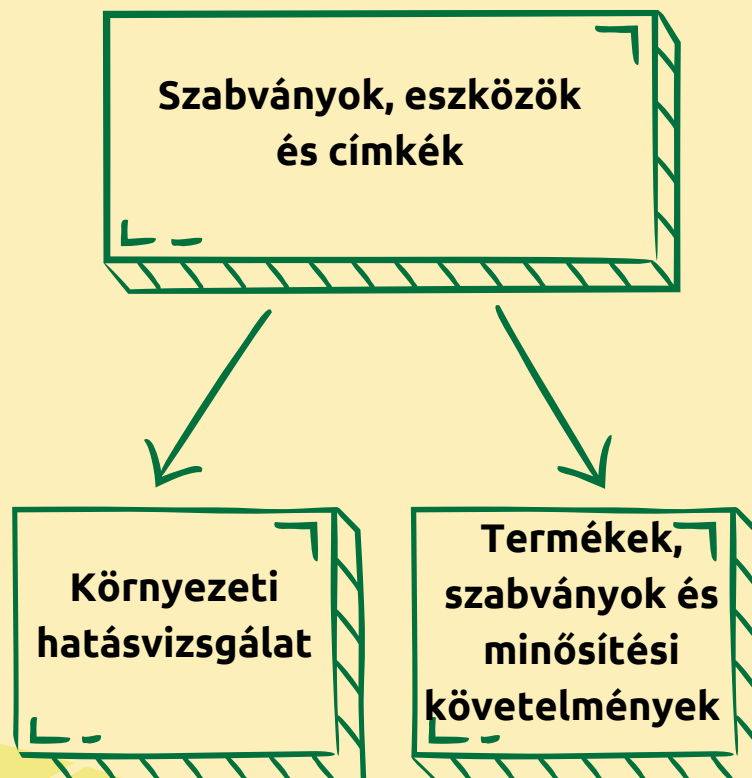
Fontos azonban, hogy világosan különbséget tegyünk a hagyományos KKV-k és az induló vállalkozások között. Egyrészt a hagyományos KKV-k egy bizonyos összegű befektetés után lépnek be a piacra, és várniuk kell egy ideig, hogy elkezdjék élvezni az előnyöket. A startupok viszont gyorsan piacra lépnek, hogy a digitális átalakulás révén elérjék a szükséges növekedést és finanszírozást.

4. lecke: Európai szintű engedélyezés és szabályozás

A szervezetekre nehezedő jogi kötelezettségek mellett a Nemzetközi Szabványügyi Szervezet (ISO) környezetvédelmi tanúsítványai is környezeti nyomást gyakorolnak a szervezetekre. Az ISO 1995-ben kezdte el a környezetgazdálkodásra vonatkozó nemzetközi szabványok tanúsítását (ISO 14000 sorozat), ami fontos szerepet játszik a nemzetközi kereskedelemben, mivel ezek a tanúsítványok a szervezetek értékelési kritériumává váltak.

A vállalatok maguk is vállalati társadalmi felelősségvállalási projektek révén mutatják ki a környezet iránti elkötelezettségüket, mások pedig stratégiai eszközként használják a környezetgazdálkodást a versenyelőny megszerzésére. Emellett egyes vállalatok elsődleges küldetése a környezet védelme. A The Body Shop például a környezetvédelmi szervezetekkel és a vásárlóival együtt küldetésévé tette, hogy a környezettudatosságot más vállalatok és a társadalom körében is elterjessze (Schwartz, 2009 in Duren és Ilkus, 2010).

A körforgásos és fenntartható termékeket támogató főbb intézkedések az EU körforgásos gazdaságra vonatkozó terve szerint

- Tervezés a termékek környezeti hatásának csökkentése érdekében;
- A fogyasztók és az ellátási lánc szereplői számára a termékek fenntarthatóságával kapcsolatos tájékoztatás javítása;
- Az eladatlan fogyasztási cikkek megsemmisítésének elkerülése;
- Fenntarthatóbb üzleti modellek előmozdítása;
- Zöld közbeszerzések növelése.

Hogyan hozhatnánk létre egy környezetileg fenntarthatóbb és körkörösebb terméket?

- A termékek tartóssága, újrafelhasználhatósága, fejleszthetősége és javíthatósága révén;
- A körforgást gátló anyagok kiszűrése által;
- Hatékony energia- és erőforrás-felhasználás révén;
- Újrahasznosítással;
- Gyárthatóság és újrahasznosíthatóság révén;
- Szénlábnyom és ökológiai lábnyom csökkentésével;
- Információs követelmények, beleértve a digitális termékútlevelet, bevezetésével.

5. lecke: A zöld vállalatok finanszírozása

Egy vállalat alapításához pénzeszközökre van szükségünk. Ehhez fontos, hogy felkutassuk és megismerjük a különböző finanszírozási formákat, és megtudjuk, hogy az EU milyen lehetőségeket kínál a fiatal vállalkozóknak.

Egyrészt fontos figyelembe venni, hogy a pénzügyi intézetek általában két különböző finanszírozási modellt kínálnak. Egyrészt a kötvényeken keresztül tőkét vonnak be a pénzügyi piacokról. Másrészt a hitelek által, amelyek banki finanszírozást jelentenek

Nézd meg ezt a videót: [“Equity vs Debt Financing”](#) (Saját tőke vs. hitelfinanszírozás), ami szemlélteti a legfontosabb pontokat, amelyek segítenek meghatározni a fenntartható vállalkozás megvalósításának legjobb módját:

Hitelfinanszírozás: Ez az, amikor kölcsönt veszünk fel, és azt idővel kamattal visszafizetjük. A hitelek, hitelkeretek és kötvények a hitelfinanszírozás leggyakoribb formái.

Tőkefinanszírozás: Ez az, amikor pénzt kapunk egy befektetőtől a vállalatunkban való tulajdonrészért cserébe. A kockázati tőke, a crowdfunding és a tőzsdei bevezetés (IPO) a tőkefinanszírozás legelterjedtebb formái.

Megjegyzések

- ✓ **Hitelek:** a kisvállalkozások adósságfinanszírozásának leggyakoribb formái közé tartoznak.
- ✓ **Üzleti hitelkeret:** egy kisvállalkozás üzleti hitelkeretet nyithat, és igénybe veheti azt, ha bővítéshez, szezonális visszaesések idején a pénzforgalom kiegészítéséhez vagy egyéb rövid távú üzleti kiadások fedezéséhez pénzeszközökre van szüksége.
- ✓ **Kötvények:** lehetővé teszik a befektetők számára, hogy pénzt kölcsönözzenek a vállalkozásoknak. Ahelyett, hogy bankhoz fordulna, a vállalkozás tulajdonosa kötvényeket ad el a befektetőknek, vállalva, hogy a kötvények névértékét egy meghatározott időpontban visszafizeti, és a kamatokat rendszeres időközönként, általában évente egyszer vagy kétszer fizeti.

Milyen előnyei és hátrányai lennének az hitelfinanszírozásnak?

Előnyök	Hátrányok
Előre tudni fogod, hogy ez milyen hatással lesz a pénzforgalomra.	A fizetés szinte azonnal szükséges.
Megtarthatod a vállalat teljes tulajdonjogát és ellenőrzését, és nem kell külső befektetővel foglalkoznod.	Elveszítheted a biztosítékot, ha nem tudod visszafizetni a kölcsönt.
A kamatfizetés a hitel futamideje alatt levonható az adóból.	A hitel költségei drágák lehetnek. Különösen, ha nem rendelkezik erős fedezettel.
A következőketes fizetési feltételek segítik a költségvetést.	A szükséges havi kifizetések pénzforgalmi problémákat okozhatnak az alacsonyabb hozamú időszakokban.

Milyen előnyei és hátrányai lennének a tőkefinanszírozásnak?

Előnyök	Hátrányok
Több tőkét tudnál bevonni, mint a hitelfinanszírozás esetén.	Elveszítheted a vállalat egy része feletti ellenőrzést, és a befektetőkkel való kapcsolattartás kihívásokkal járhat.
Ez tőkebevonási lehetőséget biztosít, ha nem vagy jogosult hitelre.	Erős üzleti tervre van szükség, amely lenyűgözi a befektetőt.
Elkerülöd, hogy adósságba kerülj.	A jövőbeni nyereséget meg kell osztanod a befektetőkkel.

Következtetések

A modul végére értél. Az öt lecke során elmélyítetted a fenntartható vállalkozás optimális megvalósításához szükséges kulcsfogalmakat. A fenntartható fejlődés fogalmának és a körforgásos gazdaságra gyakorolt hatásának ismerete alapvető fontosságú ahhoz, hogy tudd, milyen lépések szükségesek ahhoz, hogy zöld vállalkozónak tekintsd magad. Ugyanakkor elmélyedtünk a létező különböző vállalattípusokban is, hogy a legjobb döntést hozhadd meg vállalkozásod létrehozásakor, mind jogi, mind méret és ágazat szempontjából.

Megismerhetted a tanúsítvánnyal rendelkezés előnyeit és elmélyedhettél azokban a szabályozásokban és engedélyekben, amelyeket figyelembe kell venned ahhoz, hogy vállalkozásod fenntarthatónak minősüljön. Végül pedig megismerhetted az üzleti ötleted megvalósításához rendelkezésre álló finanszírozás formáit.

Hivatkozások

Access to EU Finance. (2023) https://europa.eu/youreurope/business/running-business/start-ups/starting-business/index_en.htm

Cabra de Luna, M. & Zvolška, M. (2009). Opinion of the European Economic and Social Committee on "Different types of enterprise".

Cerdá, E. & Khailova, A (2016) Circular economy, strategy and business competitiveness

Comisión Europea, Dirección General de Comunicación, Empresa e industria, Oficina de Publicaciones, 2020, <https://data.europa.eu/doi/10.2775/85301>

Cordina, C (2023) Factsheets on the European Union. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/es/sheet/63/las-pequenas-y-medianas-empresas>

European Commission, Directorate-General for Communication, Enterprise and Industry, Publications Office, 2020, <https://data.europa.eu/doi/10.2775/85301>
European Commission, Circular Economy Plan

Martini, A. (2021). Socially responsible investing: from the ethical origins to the sustainable development framework of the European Union. *Environment, Development and Sustainability* <https://doi.org/10.1007/s10668-021-01375-3>

Prasanta Kumar Dey , Chrysovalantis Malesios, Soumyadeb Chowdhury, Krishnendu Saha, Pawan Budhwar, Debashree De. (2022). Adoption of circular economy practices in small and medium-sized enterprises: Evidence from Europe. *International Journal of Production Economics*, V. 248

Strategic framework in SME policy 2030 (2019)